

Verlag van het panelgesprek na voorstelling van de projecten

1. Elkaar ontmoeten

Cité in vuur en vlam

Cité in vuur en vlam speelt zich af in Heusden-Zolder en is gegroeid vanuit de gebeurtenissen van 11 september 2001. Als multiculturele gemeente wilde Heusden-Zolder het signaal geven dat verschillende bevolkingsgroepen vreedzaam kunnen samenleven en onderling meer gemeenschappelijke waarden hebben dan dat er verschillen zijn. Traditioneel vindt cité in vuur en vlam plaats in de donkere decembermaand. Aan het startpunt spreken verschillende bekende Vlamingen hun vredesboodschap, via een videoprojectie, uit voor alle inwoners van Heusden-Zolder. De fakkeltocht met autochtone en allochtone deelnemers gaat langs het handelscentrum en de deelnemers wandelen ook door de concentratiewijken Mommeplas en Onder De Poort. De optocht eindigt op het Brilonplein, waar er samen gefeest wordt. Deze aanpak vindt men ideaal om een buurt bekend te maken en open te trekken zodat inwoners van andere wijken van Heusden-Zolder op een positieve manier kennis kunnen maken met een multiculturele omgeving.

Er zijn nog andere voorbeelden. Het oudste multiculturele evenement vonden we in Maasmechelen. Daar startte in 1982 de jaarlijkse **dag van de broederlijkheid**. Dikwijls wordt er ook een link gelegd met het thema ontwikkelingsamenwerking, zoals **mundopelt** in Overpelt.

vragen:

- Met of zonder interculturele insteek?
- Hoe sterk zet je dat in de verf?
- Of beter gewoon buurtbarbecues?

Semra Coban :

Er moet gezocht worden naar iets dat aantrekt. Het is belangrijk om mensen genoeg informatie mee te geven. Rol van handelaars in dit project is ook heel belangrijk. Belangrijk is om te vertrekken vanuit de behoeftes: wat is er nodig? wat leeft er? waar is er behoefte aan? Op deze vragen moet samen een antwoord gezocht worden. Niet van bovenuit.

Rachid Zaimi : Altijd goed overwegen wat uw insteek is. Wat drempelverlagend kan zijn voor één groep, kan drempelverhogend zijn voor de andere groep. Als je kiest voor een multiculturele insteek, ga je alleen mensen bereiken die daar al in geïnteresseerd zijn, de 'al-overtuigden'.

Marcel Kerff : Kunnen we er dan beter over zwijgen?

Rachid : In dit project vertrekt men van iets negatiefs (nl. 11 september 2001) dat men wou ombuigen naar iets positiefs. Het is belangrijk om bewust te zijn van de doelstellingen van het project: wat is er onbewust aanwezig?

Men vertrekt te vaak vanuit iets negatiefs, vanuit een probleem en niet vanuit de kansen die er liggen. Men stelt niet altijd de juiste vragen. Als men andere vragen stelt, gaat men het ook anders aanpakken.

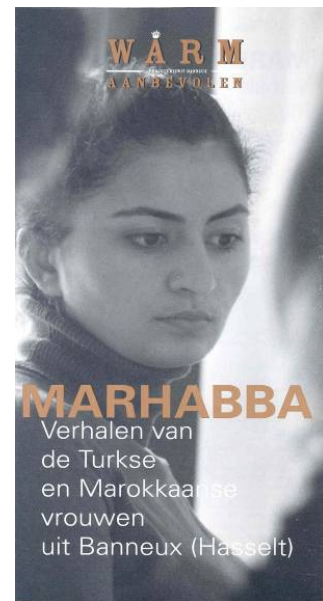
Radboud Engbersen: lijkt geslaagde dag. Wel enkele vragen: wat is het gevolg ervan? Hoe wordt het gecontinueerd?

2. Elkaar leren kennen

Zebraspel

Marhabba

Iftaravond

T-aanpak

Projecten op deze trede gaan voluit voor de etnische, culturele of religieuze component. Verschillen worden uitgespeeld en benoemd maar ook in perspectief geplaatst en genuanceerd.

Het **zebraspel** komt ook uit Heusden-Zolder. Contact en interactie staan centraal en in Heusden-Zolder gaat het specifiek over de Turkse cultuur en gemeenschap. De deelnemers worden opgedeeld in kleine groepjes en elke groep krijgt een opdracht, geschreven in het Turks. Ze kunnen niet anders dan mensen op straat aanspreken om die te vertalen. De groepjes moeten een aantal plaatsen in de wijk bezoeken: een Turkse winkel, een gezin. Ook voor het juiste adres zijn ze aangewezen op toevallige voorbijgangers. Deelnemers ondervinden zo de multiculturele buurt en de Turkse

cultuur aan den lijve: ze komen in een Turks gezin, eten typisch Turks, spreken op straat mensen aan.

Een moeilijk punt is wel het vinden van vrijwilligers. Winkeliers en gezinnen zijn snel overbelast.

Marhabba uit de Banneuxwijk in Hasselt, groef een stuk dieper. Dit project uit 2008 kaderde in het stedelijk cultuurproject Warm Aanbevolen en werd opgezet in samenwerking met de lokale integratiedienst. Op basis van persoonlijke verhalen van Turkse en Marokkaanse vrouwen uit de wijk ontstond een vertelwandeling. Tijdens deze wandeling werden de verhalen gebracht door jonge allochtone actrices in de huiskamers van autochtone bewoners.

Ellen van de integratiedienst : “Het project heeft zeker wat bewogen in de wijk. Het onbekende heeft wat meer gezicht gekregen en wordt daardoor minder eng. Het was ook wel bijzonder : de combinatie van allochtone spelers in Belgische huiskamers waar ze warm onthaald werden.”

Auteur en regisseur Ingrid Dullens luisterde naar de verhalen van de allochtone vrouwen, tekende ze op en maakte ze speelklaar. “Als je iets maakt van binnenuit dan wekt dit nieuwsgierigheid op en dat werkt verbindend, mede dankzij de warmte, de openheid en de kwetsbaarheid die uit de verhalen sprak. Ook het concept van de huiskamer zorgde voor een bepaalde intimiteit, het gevoel echt even iemands leven binnen te stappen.” De vrouwen die de stof voor de verhalen hadden aangeleverd bleven liever anoniem maar ze namen toch deel aan de laatste rondleiding. Ze waren zelf ontroerd en vonden het heel mooi.

Het allerbelangrijkste bij zo'n project zijn sleutelfiguren. Er is samenwerking nodig want zonder een netwerk kan je niets beginnen.

Het is ook belangrijk dat de regisseur ervaring heeft met allochtonen. Ze moeten voelen dat ze begrepen worden anders zul je er niet veel uitkrijgen.

Het vraagt ook flexibiliteit mbt timing. Je mag de mensen niet onder druk zetten.

Iftar, het traditionele breken van de vasten, wordt dikwijls door moslims zelf aangegrepen om autochtonen een positief beeld van de islam voor te houden. Het gaat dan niet over terrorisme of fundamentalisme, maar wel over gastvrijheid, spiritualiteit en loskomen van het ego.

Fatma Sahin voorzitter van de Vrouwen van de Toekomst organiseert al een aantal jaren iftars, samen met de mannen en jongeren van de Genkse afdeling van Belgische Islamitische Federatie. “We proberen aan elke tafel zeker een lid van het bestuur te zetten om vragen te kunnen beantwoorden en de voorzitters gaan na het eten langs de tafels om vragen te beantwoorden. Meestal komen dezelfde vragen terug over de ramadan, over de hoofddoek, ...”

“Eén jaar hebben we samen met andere verenigingen een reeks iftars georganiseerd in een grote tent in het centrum. Dat was minder persoonlijk en daar waren de mannen en vrouwen gescheiden. Wanneer de iftar plaats vindt in onze eigen ruimte, is er meer intimiteit, meer warmte, meer tijd en de uitwisseling verloopt makkelijker.”

Aïcha Bouharras van het Internationaal Comité organiseerde vorig jaar iftars in Hasselt en Beringen. “Wanneer de mensen binnen kwamen stelden we hen voor aan

te sluiten aan een bepaalde tafel zodat er aan de tafels steeds een gemengde groep was van moslima's en niet-moslima's. We proberen ook meer te focussen op de overeenkomsten dan op verschillen. Dat gebeurt al zoveel. Zo zijn er ook bij de Christenen feestdagen die plaatsvinden na een periode van vasten.“

De **T-aanpak** werd door RIMO geïntroduceerd in het kader van hun project Kleur-rijk in de wijk in Beringen en Genk. Het is een speelse en informele ontmoeting van vrouwen die in dezelfde buurt wonen. De T staat voor de theedrank, maar ook voor Tupperware. Een gastvrouw nodigt burens en vriendinnen uit voor een demonstratie (in ons geval een gesprek over interculturele burensrelaties) en krijgt daarvoor een beloning. De deelnemers gaan dus niet naar huis met plasticen potjes, maar met nieuwe inzichten ... en vaak ook nieuwe vriendschappen.

De T-bijeenkomsten zijn in principe eenmalige interculturele ontmoetingen. Opvallend is dat heel veel deelnemers elkaar voordien slechts oppervlakkig kenden en nog nooit een echt gesprek gevoerd hadden, hoewel ze al jaren in dezelfde buurt wonen, soms zelfs in hetzelfde appartementsblok. De T-aanpak fungeert duidelijk als ijsbreker, of als alibi om voor het eerst bij elkaar over de vloer te komen. “Ook worden thema's besproken waar men in het dagelijks leven niet zo maar over spreekt. Men leert elkaar toch anders kennen”, merkte één van deelneemsters op.

Het project doet beroep op gastvrouwen, die bereid zijn om hun huis open te stellen en mensen uit te nodigen van verschillende origines. De projectwerkers vragen hen om minstens zes mensen van minstens twee verschillende origines uit te nodigen. De gastvrouw zorgt voor koffie of thee en koekjes en krijgt als beloning een mand met voedingsproducten uit verschillende culturen.

De T-sessies krijgen vorm via een speltechniek. In overleg met de gastvrouwen wordt gekozen voor het waarden- en normenspel (een soort ganzenbord met stellingen over onderwijs en opvoeding, geloof, samenleven en gemeenschap, werken en wonen, gezondheid, vrije tijd, ...) of het reminiscentiespel (aan de hand van foto's en oude voorwerpen worden herinneringen naar boven gehaald van vroeger. Op die manier wordt er ook gezocht naar gemeenschappelijke ervaringen)

De reacties van de deelnemers zijn heel positief maar de uitdaging blijft om gastvrouwen te vinden. Het is niet vanzelfsprekend om de eigen deur open te zetten voor vrouwen die men niet of niet goed kent.

vragen:

- **zijn zulke projecten niet kunstmatig, geforceerd ?**
- **enkel voor overtuigden?**
- **kosten ze niet te veel energie? Maken ze het verschil?**

Radboud : (over het zebraspel) helemaal niet overgeregisseerd. Heel goed gevonden. Is een voorbeeld van subtiele regie. Je kan niet blijven wachten op spontane contacten.

Humor kan het vaak heel goed doen. Humor is een grote ijsbreker

Semra : zulke vorm van regie is zeker nodig. Spontaan gebeurt het niet (bijvoorbeeld ook niet aan schoolpoort). Dergelijke projecten vragen wel veel inspanningen van vrijwilligers. Men moet ook constant op zoek naar nieuwe vrijwilligers. Daarom is netwerkuitbouw belangrijk. We moeten hier samen werk van maken.

Rachid : Waar plaats je iftaravonden: sport 1 of sport 2 van de bindingsladder ?
Regie is nodig: mensen kennen elkaar niet (bijvoorbeeld onderwijs). Ook hier is regie nodig (rol van leerkrachten). Het best is dingen samen te doen (ook hier forceren) en gebruik maken van bestaande plaatsen (bijvoorbeeld aan schoolpoorten of andere ontmoetingsplaatsen) en vertrekken vanuit gedeelde bekommernissen.

Marcel : Werken we altijd met de al overtuigden, hetzelfde clubje?

Radboud: is inderdaad kwetsbaarheid van dergelijke projecten. Daarom moet men proberen vanaf dag 1 de kring te verbreden

Rachid: om anderen aan te trekken is sociale veiligheid belangrijk. Er moet rekening gehouden worden met verschillen. We moeten mensen 'vinden' en 'binden'.

Marcel : kosten deze projecten te veel energie voor wat ze opleveren?

Rachid: Ik denk het niet. Ook kleine groepen zijn belangrijk, ook al zijn het maar kleine stapjes. Resultaten en effecten zijn vaak moeilijk te benoemen. Vergelijk het met 'zaadjes leggen' waarvan sommigen kunnen uitkomen en anderen niet.

Semra: De resultaten zijn misschien moeilijk te benoemen, maar je merkt toch een verschil

Radboud: Omwille van kleinschaligheid, groot pleidooi voor gemengde scholen, gemengde wijken, ... Hiernaast hebben microprocessen in kleine initiatieven bestaansrecht . Daarom is het belangrijk te kiezen voor een tweesporenbeleid: beleidskeuzes mbt diversiteit op school, in de wijk,... + microprocessen in kleine initiatieven

3. Samenwerken

Buurtvaders

Vrouwencontactgroep

Een voorbeeld hiervan zijn **buurtvaders** die met elkaar samenwerken om ordeverstoringend gedrag van jongeren op een rustige, niet-agressieve manier te voorkomen en te beperken. “Meer als een grote broer dan een strenge vader,” zeggen de buurtvaders van Meulenberg in Houthalen-Helchteren. “We gaan rustig praten met de jongeren. Niet van ‘Hela wat is dat?’ Want dan heb je direct bazaar.”

Behalve op de Meulenberg is er ook een succesvol buurtvaderproject in de Waterstraat in Beringen. Buurtvaders zorgen voor een georganiseerde vorm van sociale controle. Het zijn vrijwilligers die in de twee genoemde wijken ondersteund worden door het opbouwwerk. Hun aanpak verhoogde de leefbaarheid en op die manier leverden ze een grote bijdrage aan het intercultureel samenleven in die wijken. Op Meulenberg bijvoorbeeld situeerde de overlast zich vooral aan de parochiezaal. In die parochiezaal vergaderen de klassieke parochiale verenigingen: KWB, KAV,.... De meeste leden van die klassieke verenigingen wonen buiten de wijk maar de parochiezaal aan de kerk is nog altijd hun pleisterplaats. Maria Alferano van het Buurtopbouwwerk: “Het is goed voor de buurt dat die verenigingen naar de zaal komen met hun activiteiten. Als ze zouden vertrekken zouden ze het buurthuis hier achterlaten in een isolement.” Vóór de buurtvaders van start gingen wilden de verenigingen er de brui aan geven.

De buurtvaders mogen dan wel een grote bijdrage leveren aan het intercultureel samenleven, als project blijven ze wel monocultureel. Op Meulenberg bleef de groep beperkt tot Marokkaanse vrijwilligers. Er werd geprobeerd ook Turkse vaders erbij te halen maar dat lukte niet. In de Waterstraat namen dan weer Turkse bewoners het voortouw, maar bleven de anderen aan de zijlijn.

Op deze manier zijn buurtvaderprojecten atypisch voor deze trede op de bindingsladder. Kenmerkend voor samenwerkingsinitiatieven is immers dat de etnische noemer ontbreekt. Personen uit diverse bevolkingsgroepen komen bij elkaar omdat ze een gemeenschappelijk probleem willen bestrijden of vanwege gedeelde interesses of liefhebberijen. Net dat aspect maakt dit soort projecten interessant, denk maar aan de **contacthypothese**. Deze theorie zegt dat contact op zich tussen allochtonen en autochtonen niet vanzelf leidt tot een betere verstandhouding, meer begrip, minder vooroordelen of een betere binding tussen mensen en groepen. Daarvoor moeten een aantal voorwaarden vervuld zijn, met name moet er sprake zijn van

- gelijke status
- een gemeenschappelijk doel of belang
- relatief intensieve contacten
- een zekere mate van wederzijdse waardering.

Allochtonen en autochtonen doen dikwijls dezelfde dingen. Punt is dat ze dat niet samen doen. Een aanzet om dat meer te gaan doen is bruggen te slaan tussen verenigingen, verenigingen van diverse herkomst aansporen en ondersteunen om samen activiteiten op te gaan zetten. Dit kwam ook aan bod in het project Kleur-rijk in de wijk van RIMO, naast hun T-aanpak. In Beringen wordt daar nog altijd op doorgewerkt in de **vrouwencontactgroep**. Die groep is erg divers samengesteld:

- Liberale dames Beringen
- KAV Beringen-Mijn
- ACLI La Baraca
- Ziekenzorg Beringen-Mijn
- Filippino Community Limburg
- Borduurgroep
- Turkse Unie
- Elmas
- Dogus
- Ahmadiyya Moslimvrouwen.

Els Slechten van de lokale integratiedienst treedt op als ‘manager’ van de contactgroep. De bedoeling vanuit de integratiedienst is om gezamenlijke activiteiten aan te bieden waar alle vrouwen naar toe kunnen komen die hun allen interesseren. Els Slechten: “We krijgen van verschillende verenigingen vaak dezelfde inhoudelijke vragen om activiteiten te ondersteunen. We ondersteunen deze vragen nog, maar nu geen 3 keer meer dezelfde activiteit in de verschillende verenigingen, maar 1 keer voor de 3 verenigingen. Natuurlijk is dit niet voor alle activiteiten haalbaar, maar toch voor veel.”

We merken nu we een jaartje verder zijn dat de vrouwen elkaar en ook elkaars vereniging beter willen leren kennen. Er zijn een aantal verenigingen die ook al spontaan ‘open’ activiteiten georganiseerd hebben: een vereniging doet een activiteit en nodigt de andere vrouwen van de vrouwencontactgroep uit om hun vereniging te laten zien en hun werking wat voor te stellen, maar dan op een laagdrempelige manier. Een zeer mooi en niet gedwongen proces.

Els Slechten: “Dat heeft voordelen. Mensen hoeven niet uit hun eigen vereniging te treden en er komen mensen mee die ze al kennen. Maar dat is ook een nadeel. Ik

zie dat ze op die open activiteiten toch bij elkaar blijven, men mengt zich maar moeizaam. Het zijn ook vooral bestuursleden die de stap zetten, de achterban minder.”

vraag:

- **Hoe mensen bij elkaar brengen?**

Rachid: Als mensen samenkomen vanuit bekommernissen, is het belangrijk zich de vraag te stellen wie die bekommernissen bepaalt.

Het is wel een goed idee om activiteiten open te stellen.

Verder is het belangrijk niet te vertrekken van iet negatiefs : geen probleemanalyse, maar kansanalyse. Het project van de buurtvaders had een verkeerde doelstelling. Het hoofddoel vertrok van iets negatiefs, nl overlast beperken, sociale controle. Het kan ook positief geformuleerd worden: bijvoorbeeld preventief werken. Het heeft wel geleid tot het opentrekken van communicatielijnen, die er anders nooit waren geweest.

Semra: (over uitwisseling vrouwenactiviteiten) Waren zeer diverse groepen maar de achterban is moeilijk te bereiken. Vaak nemen enkel bestuurders deel. We moeten ons meer vragen stellen en achteraf meer evalueren.

Het buurtvaderproject is zeker zinvol daar er heel wat angst is onder de bewoners. Veiligheid is belangrijk. Een gemengde groep buurtvaders zou natuurlijk ideaal zijn.

Radboud: sommige projecten lopen te snel af als 'sense of urgency' ontbreekt

Er is geen ramp nodig om mensen samen te brengen. Probeer van iets positiefs te vertrekken: wel niet altijd even makkelijk te vinden.

Hoe zorgen dat mensen meer dingen samen doen? Hiervoor bestaat geen magische truk. Probeer met je projecten aan te sluiten bij de belangen van de mensen, vertrek vanuit gedeelde bekommernissen.

Rachid: Het is belangrijk om antennes te ontwikkelen in de buurt: wat leeft er? Wat is het sociaal kapitaal in de wijk? wat is nodig? Men moet niet dadelijk men een kant en klaar project komen. Men moet de tijd nemen en krijgen om iets te ontwikkelen.

Hulp en ondersteuning

Coupe Mélange

Vriendentaal

Bij de laatste trede van de ladder gaat het om interventies die zich richten op het verlenen van hulp of ondersteuning. Vaak wordt ingezet op de ontwikkeling van steunrelaties, met als gedachte dat (allochtone) achterstandsgroepen baat hebben bij contact met autochtone bevolking.

Een voorbeeld van zo'n sociaal mentoraat is **Coupe Mélange**, een project van Vormingplus Limburg dat draaide in Hasselt (2006) en Genk (2007). Coupe Mélange brengt nieuwkomers en gevestigde bewoners samen. Voor de nieuwkomers is het niet makkelijk om te integreren. Dikwijls lopen ze het risico geïsoleerd te geraken en vinden ze geen plek om de vaardigheden die ze verworven hebben tijdens het inburgeringstraject om te zetten naar de praktijk. Ook de Vlaming komt niet of nauwelijks in contact met de nieuwkomers. Toch leeft bij hen de interesse en nieuwsgierigheid naar andere culturen. Coupe Mélange brengt autochtonen en nieuwkomers dicht bij elkaar. Ze komen samen of trekken er samen op uit in kleine groepjes (meestal telkens drie nieuwkomers en drie autochtonen).

VriendENtaal is ook een project van Vormingplus. Net als coupe melange brengt het nieuwkomers en gevestigde burgers samen, maar VriendENtaal knoopt er nog een doelstelling aan vast: nieuwkomers de kans geven het Nederlands dat ze in de taalles geleerd hebben te oefenen met geboren en getogen Nederlandstaligen. Het project loopt in Hasselt, Maaseik en Heusden-Zolder. Het is absoluut geen klassieke taalles. Er wordt wel veel gepraat en de thema's worden aangereikt door een gespreksleider. Voor de gesprekken blijft men niet aan tafel zitten. Men trekt er samen op uit of, zoals tijdens de week van de smaak, gaat men in de keuken aan de slag en vertelt men elkaar verhalen over eten.

Het is moeilijk om genoeg Vlamingen in de groepen te krijgen. Toch krijgen die er veel voor terug. Mariella Eerens. "Door VriendENtaal kregen al die naamloze individuen waarover je in de media vaak hoort, zoals asielzoekers, een gezicht. Je kunt je meer inleven in wat het betekent om in een totaal andere samenleving terecht te komen. Wat ik daaruit leer is dat wij in wezen allemaal hetzelfde zijn. Wij zijn allemaal op zoek naar geluk en een plek die wij de onze kunnen noemen. Ik ben blij dat vriendENtaal mij de kans geeft om als Belg een beetje wereldburger te zijn zonder dat ik daarvoor de hele wereld rond moet reizen."

vraag:

- **hoe autochtonen motiveren?**

Semra: Het is heel moeilijk om groepen te vinden. Misschien kennen we ze niet. We hebben het heel moeilijk om gewone Vlamingen te bereiken, mannen nog moeilijker dan vrouwen.

Rachid: onbekend maakt onbemind speelt nog steeds

Hoge drempel: deze projecten vragen veel sociale vaardigheden, er is veel nood aan ondersteuning

Autochtone verenigingen zijn ook nog vaak zoekende, krijgen veel vragen van buitenaf. Enerzijds zijn ze vereniging zelf nog aan het uitbouwen, dan is het moeilijk om over het 'muurtje te kijken'

Radboud:(over vorderingen mbt integratie): er is veel tijd nodig, het is een werk van lange adem. Vaak heerst er ongeduld. Er is veel paniek, er wordt veel gedramatiseerd.

Er moet meer ingezet worden op arbeid en onderwijs. Deze projecten vormen een tweede spoor. Zo zijn er de mentorprojecten in Nederland die onder meer populair zijn bij hoger opgeleiden die dan iemand onder hun hoede nemen. Populair omdat het combineerbaar is met de drukke agenda en toch vertrekt vanuit een engagement. Dergelijke projecten kunnen echter nooit in de plaats komen van officiële beleidskeuzes rond bijvoorbeeld onderwijs. Dergelijke projecten mogen geen structurele initiatieven ondergraven.

Marcel : Toch blijven verder doen?

Radboud : Alleen als we blijven investeren in alle andere aspecten van de verzorgingsstaat. Alleen én én. We moeten ontzettend veel blijven investeren in goed onderwijs.

Rachid: de zachte sector is een harde noot om te kraken. Pas achteraf kan je zeggen of iets goed of slecht was. We moeten constant experimenteren. We leven ook in een snel veranderende wereld. Manier van organiseren moet constant aangepast worden. Klassieke allochtonen eisen meer en meer hun plaats op en dit op tal van domeinen. Ze worden steeds mondiger en zichtbaarder op hogere niveaus. Dit leidt tot een andere manier van werken van beleidsmakers.

Projecten beginnen vaak pas te slagen en effect te hebben als ze worden afgerond. We stoppen als we ermee moeten beginnen. Dit is de spanning van projectmatig versus structureel werken.

Semra: We moeten zeker blijven inzetten op dergelijke projecten, blijven experimenteren en verbeteren maar altijd vertrekkend vanuit de verwachtingen van de mensen. Onderwijs blijft belangrijke schakel. Ik zie wel evolutie in het onderwijs. Zo is er vandaag meer aandacht voor interculturaliteit in de lerarenopleiding.